

Märklig runsten förstörs av grusbil och stenskott

— Den står alldeles vid vägen. Illa nedstänkt från den kraftiga lastbilstrafiken. Med söndervittrande sidor. Skulle verkligen inte Riksantikvarieämbetet sköta våra runstenar bättre, säger rälsbussförare Thure Enberg, folkmusiker och intresserad amatörarkeolog om den illa åtgångna runsten som står i närheten av Runstens gård på vägen Tungelsta—Grödinge. Hr Enberg delar mängas intresse för våra runstenar. Men han har också till skillnad från de flesta gått in för att skapa sitt eget runstensarkiv — genom att själv färgfotografera Sörmlands alla 400 kända runstenar!

— Så här hög var stenen från början, säger Thure Enberg och måttar i luften över Nolingestenen som en lantbrukare plöjde upp ur sin åker 1952. Stenen saknar överparti. Vem stenen är rest över vet man därför inte — men Björn hette den inte alltför yrkesskicklige ristaren. Stenen har vacker struktur och står fint i en blommande vitsippsbacke.

— Det var min son som först hittade den här illa åtgångna stenen, berättar hr Enberg. Sedan var jag själv ute vid Runstens gård och tittade. Jag blev förskräckt över hur illa man tillvaratar våra unika gamla runstenar som ju ändå är vår äldsta bevarade skrivna litteratur.

Stenen står vid en ganska nyanlagd avtagsväg i närheten av ett stort grustag. Huvudvägen trafikeras av stora tunga lastbilar som dagligen riskerar att köra omkull stenen.

NONCHALANS HOS KULTURVÅRDARNA

— Jag har ringt till Riksantikvarieämbetet flera gånger utan att få något vettigt svar. Man talar däruppe vitt och brett om att värda våra värdefulla kulturhistoriska minnen. Men med praktiken är det sämre beställt.

Den här aktuella stenen borde vara värd att kosta på litet — renoveras och flyttas upp litet från vägen. Sedan borde den få en skylt som de flesta andra runstenar med en tydlig text som talar om vad som står på den. Det är ju så få av oss som kan läsa den gamla snirkliga runskriften.

FRUKTANSVÄRT NEDSTÄNKTT

— Stenen står sämre till än många andra runstenar eftersom vägen inte är hårdbelagd. Stenen är fruktansvärt nedstänkt, igen grodd av damm och smuts. Den har också färskas kantskador som visar att den nyligen blivit påkörd.

De som är satta att bevara sådana här saker borde verkligen få upp ögonen för de missförhållanden som tydligen i alla fall existerar!

— Självt kan jag väl knappast påstå att jag är någon direkt specialist på runstenar. Men de har intresserat mig under många år. Jag har tagit mig före att själv färgfotografera Sörmlands ca 400 kända runstenar.

Än så länge har jag inte kommit så långt på arbetet. Men jag hoppas att kunna fullfölja det när jag snart blir pensionerad.

PRIVAT INTRESSE

— Jag fotograferar runstenarna av direkt privat intresse för att jag helt enkelt tycker att det är roligt. Och så finns det inte tidigare någon enhetlig, fotografisk dokumentation av Södermanlands samtliga runstenar!

— Hur skall det gå med den gamla fina stenen, undrar amatörarkeologen och runvännen Thure Enberg vid den mäktiga runstenen vid Uringemalm på vägen Tungelsta—Grödinge. Stenen är mycket illa åtgångna av den tunga trafiken på vägen. Den är spräckt och har färskas märken efter att ha blivit påkörd av en lastbil.

Jag känner själv bara till att landsantikvarie Ivar Schnell har fotograferat en del runstenar i färg — bl.a. ute på Selaön och i Runtuna kommun.

EGEN ARKIVFORSKNING

— Tips om alla de olika runstenarna har jag fått via böcker jag lånat på stadsbiblioteket och efter arkivforskning uppe på Riksantikvarieämbetet vid S'atens Historiska museum i Stockholm.

vilka som gjorde det. De flesta av Särskilt intressant är ett bokverk som Riksantikvarieämbetet gav ut på slutet av 20-talet. Det heter just "Sörmländska runstenar" men givetvis har många fina fynd gjorts sedan dess.

KOLUNDASTENEN OCH HOLMFASTRISTNINGEN

— Självt har jag nu hunnit se ungefär 70 proc. av Södermanlandsstenarna. Bäst tycker jag om Kolundastenen samt Ärla och Holmfastristningarna.

Kolundastenen hör till de äldsta i Södermanland. Den finns i Ärla socken, sydväst om Eskilstuna. S'enen daterar sig till 3—400-talet efter Kristus och består av enbart runor.

I Ärla finns också en vacker ristning av samma typ som vi har här i Södertälje — på Rungatan vid Holmfastvägen.

Jag tycker särskilt mycket om Holmfastristningen med dess fina drakslingeornamentik på det mäktiga flyttblocket. Men den har ock-

sa hunnit bli ganska nedstänkt och smutsig.

LÄBORIKA RUNSTENAR

— De är intressanta våra södermanländska runstenar. De står efter de gamla farvägarna och lär oss hur och vart man färdades och stenarna har söner rest över sina fäder.

Ett runstenstråk går genom Grödinge — Bröta — Vesterby ned mot Sorunda och kusten. Grödinge är för övrigt rikt på fornfynd — både gravar, fornborgar och sex runstenar.

INTRESSE SOM BARA VÄXER

— En av de sista stenar som hittats står u'anfordr kommunalhuset i Vagnhärad. Den är tyvärr bara halv och hittades i en husgrund. Den är ännu inte färdigkatalogiserad.

Till de ganska sent funna stenarna hör också den s.k. Nolingestenen från 1952.

Det här runstensintresset har bara vuxit till sig med åren. En del har det väl betytt för min del att jag också är ordförande i Södertälje spelmannslag och intresserad av gammal musik och gamla ting.

GÅR PÅ AUKTION OCH PLUGGAR RUNOR

— Jag brukar gå på auktionerna häromkring och köpa allt som jag kan komma åt som rör svensk kulturhistoria, gamla spelmannsminnen och noter. Jag är nog litet av en samlare!

— Naturligtvis har jag pluggat kvar innan jag kan läsa dem flylitet runor också. Särskilt de danska som dominerar de sörmländska stenarna. Men än är det en bit

TEXT: DUKE
BILD: BRANDT